

**Université de Kairouan
Faculté des Lettres et des Sciences Humaines
Département d'Archéologie**

Mémoire de Maîtrise

**Dialecte berbère de Guellala (Jerba-Tunisie)
Lexique thématique Tamazight - français (avec
transcription arabe)**

Présenté par : Fadia Ben Daâmar

Sous la direction de : Jaâfar Ben Nasr

Année universitaire 2010-2011

Table des matières

Présentation géographique et historique	3
Les parlers berbères en Tunisie	6
Présentation du lexique	9
Les adverbes de lieux	11
Les pronoms personnels	13
Outils interrogatifs	15
Les couleurs	16
Verbes et noms	17
Les adjectifs	25
Les formules de politesse	27
Le corps humain	28
La famille	31
Le temps	34
La nature	36
Végétation	38
Bâtit et culinaire	42
Vêtements et accessoires	48
Animaux et insectes	50
Illustrations	54
Légende	61
Des phrases transcrites en Tamazight de Guellala	62
Références bibliographiques	63

1. Présentation géographique et historique

Jerba (arabe : جربة), est une île de 538 km² de superficie (25 kilomètres sur 20 et 150 kilomètres de côtes située à l'extrémité sud-est du Golfe de Gabès au sud-est de la Tunisie. C'est la plus grande île des côtes d'Afrique du Nord. L'île est d'accès difficile. Elle est séparée du continent par deux étroits passages : Ajim-Jorf (à l'ouest) et Al Kantara (à l'est). Ce facteur géographique a conditionné la vie de cette région et contribué au maintien d'un particularisme très marqué chez la population berbère. Il s'agit de l'une des dernières régions de Tunisie où une langue berbère est encore parlée. Cette position stratégique a attiré la convoitise de beaucoup de puissances depuis l'antiquité.

Excepté quelques Haouanet (Ouled Amor), rares sont les vestiges préhistoriques et protohistoriques sur l'île. Les vestiges puniques sont aussi pas assez représentés ; par exemple de rares tombes à puits de Souk el Guebli.

Plusieurs noms ont été donnés à l'île de Djerba dans l'antiquité .Dans le Périple du Pseudo-Scylax, elle est surnommée l'île des Hauts-Fonds (Bracchion) à cause des bancs qui l'entourent. Jerba est aussi connue c'est l'île des Lotophages (mangeurs de lotos), qui pourrait r présenter une certaine variété de jujubes ou de dattes. Mais le nom véritable de l'île, connu des Grecs depuis Eratosthène qui s'était intéressé à elle à cause du périple d'Ulysse, est *Méninx* ou *Ménis*, un nom d'origine libyco-berbère, qui est aussi celui d'une de ses villes principales, située près pont (une chaussée romaine reliait l'île au continent) (Troussel, 1994 p. 2453). Quant au toponyme de "Girba" qui donne son nom à l'île à partir du IIIème siècle, il est confirmé par un témoignage épigraphique découvert à Houmt Souk (Beschaouch, 1986). En plus de Méninx, d'autres noms de centres occupés apparaissent dans les sources écrites : Tipasa (Jorf) ou encore Haribus (Guellala) qui semble bien avoir été un centre de production de céramique dans l'antiquité. Déjà l'industrie de poterie caractérise encore Guellala.

Au Moyen Age, Jerba fut occupée par les conquérants arabes commandés par *Ruwayf Ibn Thabit*, dès 665 de l'ère chrétienne au cours de la campagne dirigée en Byzacène par *Mu'awiya Ibn Hudaydj*. Au cours des siècles suivants elle dépendit plus ou moins, selon la conjoncture des souverains des kairouan et de Mahdya. Son isolement naturel fut en

quelque sorte renforcé par l'indocilité de ses habitants et par l'adoption du schisme kharidjite.

Al Idrisi, géographe arabe du XIIème siècle rapporte que les habitants de l'île sont des berbères et qu'ils ne parlent que le berbère. Les invasions des Banū Hilal et la chute de la dynastie des Zirides a accru l'esprit d'Indépendance des jerbiens qui multiplièrent leurs incursions et leurs actes de piraterie, aussi bien sur le littoral tunisien qu'aux dépens des pays et des flottes des chrétiens.

Ceci a engendré l'occupation de l'île en 1135 par George d'Antioche, amiral du roi normand Roger II de Sicile. La domination des Normands, renforcée par la prise de Mahdiyya en 1148, se maintint jusqu'en 1160, date de leur expulsion du littoral tunisien et des îles par les troupes hafsides. Mais, l'île fut le théâtre de plusieurs tentatives d'invasion par les chrétiens de Sicile.

L'hostilité et l'esprit d'indépendance des jerbiens se manifestaient aussi bien contre les Hafsides que contre les chrétiens. Non seulement ils restèrent sourds à la propagande pacifique faite sous le souverain Abu Faris en faveur de l'orthodoxie sunnite, mais, en 1480 ? Ils n'hésitèrent pas à rompre brutalement avec Abu ^CUmar ^CUthman, coupant, délibérément la chaussée romaine, plus au moins bien conservée et plusieurs fois restaurée, qui liait l'île au continent.

Des troubles d'ordre interne, résultant de la rivalité des deux sectes Ibadites, les Wahbiyya et Nakkara ont maintes fois secoué l'île qui resta malgré tout réputée par ses richesses agricole et par son commerce florissant.

A l'époque turque, l'île est encore au cœur de la lutte entre les espagnols et les turcs pour la domination des côtes méditerranéennes. Mais, après des péripéties elle finira par dépendre du pouvoir de Tunis au XVIIème siècle. A partir du XVIIIème le malikisme commence à faire reculer le schisme ibadite, c'est ainsi que la langue arabe commence à gagner du terrain par rapport au berbère.¹

Actuellement, la moitié des jerbiens sont restés berbérophones surtout dans le Sud-Ouest, mais presque tous parlent aussi plus ou moins bien l'arabe. Près de la moitié est restée fidèle à l'Ibadisme (sous la forme presque exclusivement du Wahbisme), l'Est et le

¹ Ibn Khaldun considère les jerbiens comme faisant partie des Kutama (III, 63) ; on y rencontre aussi, ajoute-t-il, des Nefza, des Hawwara et quelques fractions d'autres tribus berbères.

Centre de l'île comptant une forte majorité d'orthodoxes sunnites (Despois et Mantran, 1994, p. 2457).

Sur le plan linguistique, cinq ou six des villages de Jerba sont traditionnellement donnés comme totalement ou partiellement berbèrphone : Ajime, Guellala, Sedouikech, El may, Mahboubin et Sedghiane. A Jerba, comme dans toute la Tunisie, la situation sociolinguistique est très défavorable au berbères : les travaux les plus récents indiquent une continuelle régression de la pratique du berbère, au profit de l'arabe. Actuellement, seul Guellala et Sedouikech semblent rester entièrement berbérophone alors que tous les autres villages auraient connu un net recul du berbère, qui serait, dans plusieurs d'entre eux (Ajim, El may) en voie de disparition (Chaker 1994, p. 2459). Guellala, en berbère Iquallalen, est à majorité berbérophone comptant 10 216 habitants en 2004. Guellala comprend plusieurs petits villages comme Fahmine (*Ifammen*) et Tlet (Telleth). Littéralement, le nom berbère de Guellala, *iqellalen*, signifie « potiers ».

Le tamazight parlé est appelé également ejjerbi ou chelha, langue aux consonances explosives où la lettre « t » revient presque à chaque mot. La tradition berbérophone est maintenue surtout par les femmes.

Fig. 1 - Carte de l'île de Jerba avec les principales concentrations de populations.

2. Les parlers berbères en Tunisie

En Tunisie les parlers berbères ont pratiquement disparu. Il ne subsiste que dans quelques villages de Jerba et des Matmata. On estime à environ 1 % de la population globale de la proportion des locuteurs berbérophones en Tunisie, dont près de 40 % sont concentrés à Jerba (Basset 1952; Penchoen 1968). Ces locuteurs se répartissent en 13 " villages " situés dans le sud tunisien, dont 5 à Jerba, le plus au nord étant à hauteur de Gafsa. Ces " villages " se regroupent en quatre communautés :

- Tamagourt et Sened à l'est de Gafsa ;
- Zraoua, Taoujjout et Tamazratt à Matmata ;
- Chnini et Douiret à Foug Tataouine ;
- Adjin, Guellala et Sadouikech à Jerba.

La situation est de plus en plus défavorable au berbère. Par exemple le village de Sened à Gafsa était au début du siècle exclusivement berbérophone (Provetelle, 1911), dans les années soixante on rapportait que seuls les vieillards parlent encore le berbère (Penchoen 1968). En revanche, les villages de Matmata et ceux de Foug Tataouine sont encore entièrement berbérophones. A Djerba, Guellala reste totalement berbérophone, tandis que Sadouikech l'est à moitié et Adjin au tiers seulement. A Elmai, le berbère est encore parlé par quelques centaines de personnes (Boukous, 1988).

Dans sa note sur la question linguistique de l'île de Jerba paru en 1994 dans l'Encyclopédie berbère, Slim Chaker soulignait le manque d'enquêtes sociolinguistiques systématiques et précises dans cette région. Il déplore aussi le manque de la documentation sur le berbère de Jerba (Collins, 1982 ; Boukous 1988). Il tire la sonnette d'alarme et souligne l'urgence de « *procéder à Jerba (et dans toute la Tunisie) à des enquêtes de terrain approfondies avant que le berbère ne sorte complètement de l'usage* » (Chaker 1994, p. 2459).

C'est dans cette perspective que nous essayons dans le cadre de ce modeste travail d'aborder la question linguistique en Tunisie en se focalisant sur l'île de Jerba en présentant

un lexique thématique du parler Tamazight de Guellala, dont je suis originaire. Il s'agit d'une première approche, qui présentera sûrement des lacunes, mais que nous nous proposons de l'améliorer et de l'approfondir, une fois nous avons eu l'occasion de perfectionner notre approche en suivant une formation spécialisée en civilisation et linguistique berbère, chose malheureusement encore inaccessible en Tunisie.

À regarder la bibliographie, il est clair que le berbère en Tunisie n'a pas retenu la même attention que les parlers berbères d'Algérie et ceux du Maroc. La bibliographie disponible sur les parlers berbères tunisiens est infime est non approfondie. Les quelques travaux anciens qui ont eu pour objet d'étude la langue et/ou la littérature orale(s) sont pour la plupart très sommaires. En revanche, l'étude de T. G. Penchoen (1968) a esquissé les grandes lignes du système phonologique et a mis en relief lumière l'importance de l'emprunt à l'arabe et expose la situation sociolinguistique du berbère en Tunisie. En outre, nous avons le travail de R. Collins qui représente une analyse fouillée du système verbal et des satellites dans les parlers de Tamazratt (Tamezret, Guellala et Douiret).

Selon les linguistes, spécialistes du berbère, les parlers berbères tunisiens ont des structures phonologiques et morphosyntaxiques similaires à celles des autres parlers berbères.

Selon A. Boukous, les ordres se présentent ainsi :

- labiales: *b, f, m*
- alvéolaires: *t, d, n, l, r*
- sifflantes: *s, z*
- chuintantes: *c, j, tc, dj*
- palatales: *k, g*
- labio-vélaires : *kw, gw*
- vélaires: *x, gh*
- post-vélaire : *q*
- pharyngales: *H, à*
- laryngale : *h*

Les formes nominales se distinguent par le genre et le nombre.

Le genre dans les formes nominales s'exprime de la façon suivante :

- le nom masculin (singulier) s'obtient par la préfixation d'une voyelle au radical : *a*, parfois de *i* et rarement de *u*.
- le nom féminin (singulier) se caractérise par l'adjonction de *t* à la voyelle pré/radicale du masculin et par la suffixation de *t*.

Toujours selon A. Boukous, la formation du pluriel s'effectue selon plusieurs procédés, dont les plus productifs sont :

- pour le nom masculin : alternance initiale *a/i* et suffixation de *n*, e.g., *argaz - irgazen* " homme(s) " ; alternance initiale *a/i* et alternance interne, e.g., *aghyul - ighyal* " âne(s) " ; alternance initiale *a/i*, alternance interne et suffixation de *n*, e.g., *afus - ifassen* " main(s) " ;
- pour le nom féminin, d'autres procédés s'ajoutent aux précédents, viz, suffixation de *-in*, e.g., *tiddart - tiddarin* " maison(s) " ; parfois la suffixation de *-in* n'intervient pas, e.g., *tafesnaght - tifesnagh* " carotte(s) ".

L'emprunt à l'arabe est massif. Le nom emprunté garde l'article défini arabe, la forme du pluriel est empruntée avec le nom. L'emprunt verbal est également important du fait de l'homologie de certaines formes berbères et arabes.

3. Présentation du lexique

Ce lexique berbère de **Guellala** est proposé avec les rubriques et indications suivantes :

- vocable berbère écrit en transcription arabe.
- vocable berbère écrit en transcription française.
- la signification en français.
- la signification en arabe.

Lorsque le vocable est un verbe il est conjugué à la 3ème personne du singulier au présent de l'indicatif et à l'impératif.

Note sur la transcription

La transcription sera faite en essayant de respecter au maximum les règles de notation phonétique du berbère qui sont nombreuses. Nous allons utiliser les usages les plus suivis dans les études berbères.

Le système de transcription retenu est le suivant :

á (sauf à l'initiale)	أ
i	إ
u	أ
ā (sauf à la fin)	ى
b	ب
t	ت
<u>th</u>	ث
<u>di</u>	ج
ḥ	ح
<u>kh</u>	خ
d	د
<u>dh</u>	ذ
ḍ	ض
r	ر
z	ز
ẓ	ز (مفخمة)
s	س
<u>sh</u>	ش
ṣ	ص
ṭ	ط
c	ع
<u>gh</u>	ع
f	ف

ḵ	ق
k	ك
l	ل
m	م
n	ن
h	ه
w	و
Y (sauf à l'initiale)	ي
v	پ
gu	گ
iyy	يي
ū	أو
Bū	بو
nū	نو
ī	إي
nī	ني
mī	مي
sī	سي
Bi	ب
Bè	ب
Si	س
Sè	س
Sū	س
nū	ن

- La tension est rendue par le redoublement de deux lettres.
- Au début d'un nom, la lettre « t » indique le féminin.
- Au début d'un verbe, la lettre « t » indique le futur.

Les thèmes

Nous avons opté pour une présentation thématique. Le lexique est organisé en 15 thèmes qui touchent à la syntaxe, la vie quotidienne et le milieu naturel. Pour chaque catégorie nous notons les mots encore en cours d'utilisation dans notre communauté à Guellala. Ultérieurement ce travail de base doit être complété par une enquête surtout auprès des personnes âgées qui connaissent sûrement plus de mots.

Adverbes de lieux

Transcription en arabe	Transcription en français	Signification en français	Signification en arabe	Remarque
أَمَاس	ámās	centre	وسط	
قَامَاس	Guāmās	Au milieu	في الوسط	
أَفُوهُ	áf wūh	Sur ce (à distance)	على هذا (للبعيد)	
أَف وَهْنِيْت	áf wūhnīt	Sur ce (PROCHE)	على هذا (للقريب)	
أَدْف	ádūgu	Sans	تحت	
ق / قَل	guè / gul	Dans	في	
أَف / أَقْل	áf /áfèl	Sur	على	
سَسِيْه / أَسِيْه	Sèsyh / ásyh	D'ici	من هنا	
سَسِيْنَات / سُدِيْنَات	Sèssīnāt / Sdīnāt	De celà	من هنا (للقريب)	
سَسِيْوَه / سَسِيْيْن	Sèmyūh / Sèsiyyīn	De celà	من هنا (للبعيد)	
إِيْسِيْغ	Isīgh	J'ai	كُنْتُ	
إِي دِيْن / إِي دِيْنَات	Iīdīn / Iīdīnāt	là-bas en cela	إلى هناك	
دِيْن	dīn	Là	هناك	
إِيْدَه / إِيْدَهْنِيْت	Idèh / Idèhnīt	ici	إلى هنا	
سَق / أَزْدَر	Sègu / ázder	de	من	
أ	á	Lettre d'appel	يا	
س	Sè	A /dans /pendant / prés de / au cours de	بـ	
ق دَه	ḳa dèh	est ici	ها هو هنا	
ق وَهْنِيْت	ḳa wūhnīt	c'est	هذا (للمذكر)	
أَلْدِيْن	álèdhdhīn	à cela	إلى ذلك	
أَلْتَدِيْن	ál tèdhdhīn	à cette	إلى تلك	
أَل كَنِيْم	ál kènnīm	à vous	إليكم	
ق تُوْهْنِيْت	ḳa tūhnīt	Ceci est	هذه (للمؤنث)	
سَسِيْنَات	sèssīnāt	D' ici	من هنا	
سِيْكَ	Siyyèk	à cause de toi	منك	Dresser à un homme
سِيْم	Siyyèm	à cause de toi	منك	Dresser à une femme
سِيْس	Siyyès	à cause de lui	منها / منه	
زَع	Zègh	Donc	إذا	
أَمِيْوَه	ámyūh	Comme sa	هكذا	
أَمِيْدِيْن	ámīdīn	Comme cela	من هذا القبيل	
قَهْوَتِيْه / قَهْوَه	ḳahwètīh / ḳahūwwh	est là/ Voici ce	ها هو	
قَهِيْتِيْه	ḳahyètīh	est là/voici cette	ها هي	

Transcription en arabe	Transcription en français	Signification en français	Signification en arabe	Remarque
تَكَلِّدَيْنِ	Tikelteḏhdhīn	L'autre fois	تلك المرّة	
أَجْ أَدَايْ	ánnedj áddèy	Dessus/sur Sous/en bas	فوق تحت	
أَمَزْوَار	ámèzwār	Le premier	الاول	
التّالِي	āttèlī	Le dernier	الأخير	
أَلَزَّاتْ أَلْدَفْرُ	álèzzèth áldèffer	En avant En arrière	إلى الأمام إلى الوراء	
أَزَّاتْ دَفْرُ	āzzèth dèffer	Avant derrière	أمام وراء	
أَمَاسْ	āmès	Entre	بين	
تَمَا	Tmā	Devant	بجانب	
طوروه	tūrūh	Tout de suite(aussitôt)/maintenant	الآن	
أَوْسَانْ	ūssèn	Des jours	أيام	
أَسُوْهْ	ássūh	Aujourd'hui	اليوم	
أَسْنْ	ásen	Un jour	يوم	
آلْ	ál	Vers	إلى/نحو	
أَلشَّمَالْ	álshmāl	A gauche	إلى اليسار	
عَارْ	ghar	Chez	عند	
غَيْرْ	ghūr	A moins que/sauf	إلا/ماعدا	
لَمَا	lèmmā	puisque	مادام	
آلْ أَمِيُوْهْ	ál ámyūh	Au là-bas	إلى هناك	
سَمِيُوْهْ	sèmyūh	De là	من هناك	

Pronoms personnels

Transcription en arabe	Transcription en français	Signification en français	Signification en arabe	Remarque
نَنْشِي	nèshī	Moi / je	أنا	
شَمِينُ	shemmīn	Toi/tu	أنت	
شَكِينُ	shèkkīn	Toi / tu	أنتَ	
نَشِينُ	Nshshīn	Nous	نحن	
كَنْيَمُ	Knnīm	Vous	أنتم	
نَتَّ	Nèttè	Il	هو	
نَتَّتْ	Nèttèth	Elle	هي	
إِيذِينُ	Idhīn	Ils	هم	
نِهْنَتِينُ	nihntīn	Elles	هنَّ	
كَنِيمْتْ	kènnīmeth	Vous (féminin)	انتن	
نِهْنَتِينُ	nihntīn	deux féminine	هما مؤنث	
كَنِمُ	kènnim	Masculin vous	انتما مذكر	
نِيَهْنِينُ	nīhnīn	deux masculins	هما مذكر	
كَنِمْتْ	Knnimth	Féminin vous	انتما مؤنث	
أَنُو	ánnū	votre	لكم	
أَنْتَشِي	I ntshī	La mienne	ملكي	
أَنْمُ	ánnm	La tienne (féminin)	لكِ	
إِشْمِينُ	Ishèmmīn	Pour toi (féminin)	ملكك	
إِيْنَتَّ	Iī nètè	Le sienne	له	
أَنْكَ / إِشْكِينُ	ánnk Ishèkkīn	La tienne	ملكك / لكِ	
إِنَشِينُ / أَنْغُ	I nèshshīn / ánnègh	notre	ملكنا / لنا	
إِكْنِيمُ	Ikènnīm	votre	ملككم / لكم	
أَنَاوَمُ	ánnāwm			
أَنْتَّتْ	I nttèth	La sienne (féminin)	ملكها/لها	
أَنْسُ	ánnss			
نِيْذِينُ	Nīdhīn	A eux	لهم / ملكهم	
إُوْدِينُ	Iwdhhdhīn			
إُوْدِينَاتُ	Iwdhhdhīnāt	A eux (pour le féminin)	ملكهن / لهنَّ	
نِيْذِينَاتُ	Ndhīnāt			
إِيْذُ	Iīydh	Avec	مع	
إِيْذِيُو	Iīdhīw	Avec moi	معي	
إِيْذِيَمُ	Iīdhīm	Avec toi	معك	
إِيْذِيْكَ	Iīdhīk	Avec toi	معك	
إِيْذِنَغُ	iīdhnnègh	Avec nous	معنا	
إِيْذِيُوَمُ	idhūwwm	Avec vous	معكم	

Transcription en arabe	Transcription en français	Signification en français	Signification en arabe	Remarque
إِيْدِيسْ	iīdhīs	Avec elle	معها	
إِيْدِيسْ	iīdhīs	Avec lui	معه	
إِيْدِيسْنْ	iīdhessn	Avec eux	معهم	
إِيْدِيسْنْ	iīdhessn	Avec elles	معهنَّ	
قَبْلْ	ḳabbl	La passé composé	زمن الماضي	
إِيْسِيْغْ	īīsīgh	J'ai été	كُنْتُ	
تِيْسِيْدْ	Tīsīdh	Tu as été	كُنْتَ	
نِيْسِيْ	nīsī	Il a été	كان	
تِيْسِيْ	Tīsī	Elle a été	كانت	
نِيْسِيْ	Nīsī	Nous avons été	كُنَّا	
تِيْسِيْمْ	Tīsīm	Vous avez été	كنتم	
إِيْسِيْنْ	īīsīn	Ils ont été	كانوا	
تِيْسِيْنْ	Tīsīn	Elles ont été	كُنَّ	
غَارِيْ	Ghārī	J'ai	عندي	
غَارِكْ	Ghārèk	Tu as	عندك	
غَارَمْ	Ghārèm	Tu as	عندك	
غَارِيسْ	Ghārīs	Elle as / il a	عندها / عنده	
غَرْنِغْ	Ghrnagh	Nous avons	عندنا	
غَرَوْمْ	Gharwèm	Vous avez	عندكم	
غَارِسْنْ	Ghārèssèn	Ils ont	عندهم	
غَارِسْنْ	Ghārèssèn	Elles ont	عندهنَّ	
يِيْسِيْ غَارِيْ	iyysī ghārī	J'ai eu	كان عندي	
يِيْسِيْ غَارِكْ	iyysī ghārik	Tu as eu	كان عندك	
يِيْسِيْ غَارِسْ	iyysī ghārès	Il a eu	كان عنده	
يِيْسِيْ غَارِسْ	iyysī ghārès	Elle a eu	كان عندها	
يِيْسِيْ غَرْنِغْ	iyysī ghrnagh /	Nous avons eu	كان عندنا	
يِيْسِيْ غَرَوْمْ	iyysī ghrwem	Vous avez eu	كان عندكم	
يِيْسِيْ غَرِسْنْ	iyysī ghrsèn	Ils ont eu /	كان عندهم	
يِيْسِيْ غَرِسْنْ	iīyysī gharsèn	Elles ont eu	كان عندهنَّ	
تَمَغْسِيْوْتْ	Tmèghsiwt	Aimer	المحبة في الحاضر	
نَنْشِيْ أَعْسَغْ	Ntshī ághsègh	J'aime	أحب	
نَنْتْ تَحْسْ	Nttèh tèkhs	Elle aime	تحب	
شَكِّيْنْ تَحْسَدْ	shkkīn tékhsèdh	Tu aime	تحب	
نَهْنِيْنْ أَحْسَنْ	nihnīn ákhsèn	Elles aiment	يحببن	
كَنْيْمْ تَحْسَمْ	Knnīm tèkhsèm	Vous aimez	تحبون	
نَهْنِيْنْ أَعْسَنْ	Nihnīn ághsèn	Ils aiment	يحبون	
شَمِّيْنْ تَحْسَدْ	shèmmīn tékhsèdh	Tu aime	تحبين	
نَشِيْنْ نَحْسَنْ	Nshshīn nèkhs	Nous aimons	نحب	

Outils interrogatifs

Transcription en arabe	Transcription en français	Signification en français	Signification en arabe	Remarque
أسستن / أسستون	ásèstn/ásüstün	Interroger/questionner	تساؤل	
مام / ممون	Mam/mammün	qui	من	
إيمام	Imam	Pour qui	لمن	
ماتي	mètā	quoi	ماذا	
ماني/مانيس	Mènī/Mènīs	Où	اين	
سمنيت	smennīt	Combien sa coûte	كم الثمن	
ماميك	mèmīk	comment	كيف	
منيت	mènnīt	combien	كم	
لمي	lèmmī	Quel temps	متى	
سمانيس	Smānīs	D'où(lieu)	من اين	
آلماني	ālmānī	à où	الى اين	
إيمي/ماغر	Imā/magher	pourquoi	لماذا	
?سق لمي	Segu lèmmī ?	Depuis lors	منذ متى	
سقلمي	Segulemmī	Sa fait longtemps/ Auparavant	من قبل	
نمي	nmā	De quoi	لأي شيء	
نماتي	nmètā	De quoi	لأي شيء	
نمام	nmam	De qui	لمن	
مانتان	māntān	Quel (s)	أيهما	
نمانتن	nmānten	Pour qui	لأي منهما	
زغ؟	Zègh ?	Donc ?	إذا؟	

Les couleurs

Transcription en arabe	Transcription en français	Signification en français	Signification en arabe	Remarque
أَمَلَانْ	ámèllāl	Blanc	أَبِيض	
أَصْطَاف	áṣaṭṭāf	noir	أَسْوَد	
جَوْهَرِي	Jūhrī	Bleu	أَزْرَق	
أَزْوَقَع	ázūguguagh	Rouge	أَحْمَر	
يُورَغ	Yūragh	jaune	أَصْفَر	
قَهْوِي	ḳahwī	Maron	بُنِّي	
أَزِيْزَاوْ	ázīzāw	Vert	أَخْضَر	
أَشْخَم	áshkhèm	gris	رَمَادِي	
يُنِّيْر	Inīr	Clair	فَاتِحِ اللُّوْن	
نِيْلِي	Nīlī	Couleur sombre	غَامِق	
يُورَغ	yūragh	doré	ذَهَبِي	

Verbes et noms

Transcription en arabe	Transcription en français	Signification en français	Signification en arabe	Remarque
إِسْوَ	Isèssū	Irriguer	سقى	
يَقْوُرُ	Yèguguūr	Marcher	مشى	
يَقْوُرُ	yakḳūr	sèche	جاف	
يَسِّنْ	Yssen	Connaitre	عرف	
يَتْدَنَّ	Yttèddn	Annoncer le début de la prière	أذن	
أَزِيدِي	āzīdī	L'ablution	التطهر	
يَخْلَفُ	yèḳhlèf	Ablution rituelle	توضأ	
يَزَالُ / يَزُولُ	Yzzal/yzzūl	Prier	صلى	
وَيَسِّنْ	wīyèssīn	Méconnaitre	جهل – يجهل	
إِيْحْبِي	Iībèḥbā	Embrasser	قبل	
يَحْسُ	Yèḳhs	Aimer	يحب	
إِرُوفُ	Iīrūf	Se manquer	اشتاقت	
يَتَشَاتُ / إِرْتُ	Ytshèt /Iwètt	Frapper	ضرب	
وَأَيْدُرُ / وَايْتَدُرُ	Wlyèdder /wlyttèdder	Ne pas vivre	لا عاش / لا يعيش	
يَتْدُرُ	Ytèdder	Vivre	يحيا / يعيش	
يَحْلِي	Yèḥlā	Guérir	برأ - يبرأ	
يَمَالُ	Ymmèl	Dire	قال – يقول	
يَدُوْقِي	Yddūguguā	Parler	يتكلم	
أَدْقِي	ādūguguī	paroles	كلام	
يَسُوسَمُ	Yssūsèm	Se taire	سكت	
يَطْقَصُ	Yeṭṭaḳḳaṣ	Fermer	غلق	
إِرْزُو	Irūzzū	Chercher	بحث	
يِرْزَا	yrzā	Casser	كسر	
إِرُو	irū	Naittre	ولد	
يِنْرُو	Yenzū	Eternuer	عطس	
أَسْدُوسُ	ásdūs	Eternuer	عطاس	
سَلِيُولِيُو	slīwlīw	Faire des wiwi	زغرد	
إِخْتَلُ	Iḳhèttl	marcher lentement	يمشي ببطء	
يُوِي	Yūwwā	Dire	قال	
إِرَقْلُ	Irègugul	Trembler	رعش	
إِقِيْمُ	Iḳayym	Rester/Aassis	بقي	
إِرْحُ	Iraḥ	Aller	ذهب	
يُوسَدُ	Yūsèd	Arriver	جاء	
يَنَاسَدُ	Yttèsd	Arrive/venir	يأتي/يجيء	

إِغْرَسَ	Ighèrres	Egorger	ذبح
يُرْوَل	Yrwal	Fuir	هرب
أُرُوْقُول	árūguguūl	Le Fuir	هروب
يَحْرَزْ	Yèhrèz	Cacher	خبأ
إِحْرَزْ	Ihèrrèz	Cacher	خبأ – يخبئ
يَتَّادِفْ	Yttādhèf	Entrer	دخل
يَفْعْ	Yaffagh	Sortir	خرج
إِوَضْ	Iwad	Joindre	لحق
سَنَصِينْ	Stèşyn	S'habituer	تعود
يَبْسْ	Yèbbs	Eteindre	طفا – إنطفأ
يَرِدْ	Yèrd	Rentrer	رجع
يَصْنَعِي	Yèşghā	Acheter	شري
يَصْنِغْ	Yèşşigh	Allumer	أشعل
يَتَّارِي	Yttārī	Ecrire	كتب
يَعْرَمْ	Y ^c zèm	Etudier	درس
يَنْضْ	Yènneç	Tourner	دار
إِفْرَنْ	Ifèrren	sélectionner	يُنْقِي – ينتقي
يَسْرَ عَلْ	Yèssazghal	Chauffer	سخن
أَسْرَغِي	áserghi		الطبخ
يَصْرَغِي	Yèşşrghā	Cuire	طبخ
يَكْرْ	Ykkèr	Se réveiller Se mettre debout	نهض
يَسْرَ دْ	Yssèfrédh	berger	يرعى / رعى (الحيوانات)
يَرَزَفْ	yerzèf	Voyager	سافر
يَتَّازَا	Ytzāzā	Souffrir	يتألم
يَحْلِي	Yèhlā	Guérir	برأ
يَتَّبِي	Yttèbbī	Ramasser	إلتقط
إِسْرَمْ	Isérrm	Cueillir	جنى
أَقْجَامْ	ákdjdjām	bavard	ثرثار
هَدْرِي	hadrā	bavardage	ثرثرة
إَقْجَمْ / يَقْجَمْ	Yaḳdjm/iḳadjdjm	Bavarder (mot spécial pour les enfants)	ثرثر Se dit pour l'enfant
يَتُّو	Yèttū	Oublier	نسي
يَسْمِيْتْ	ysmītā	Se rappeler	يتذكر
إِنُوْغُو	Inūghū	Se battre	تعارك
يَتَّشِي	Ytshā	Manger	أكل
يَبْدْ	ybbed	debout	وقف
يُورَارْ	Yūrār	Jouer	لعب
يَدُّومُو	Yedhdhūmmū	Insulter	سب
إِرُوْحَدْ	Irūhad	Rentrer	عاد

بَسِيكُنْ	Yèssīkn	Montrer une chose Divulguer	أظهر
أَخْرَتَلْ	ākher̄tel	Un rêve	حلم
تُخْرَتَلْ	tkher̄tel	Rêver	حلم
إِخْنَبْ	ikhènneb	Voler	سرق
إِزْرْ	izar	Regarder	يرى
إِحَاكْرْ	Iḥāker	Voire	نظر
إِرْمَشْ	Irammesh	Presser	عصر
يُؤْوَى	Yūwwā	Dire	قال
يَدَجَى	Yddjā	Laisser	ترك
يَرَى	Yerrā	Rendre	أرجع
إِزْطَى	Izèttā	Mouler	يرحي
يَتَغَيِّرْ	Ytghayyz	Battre avec les pieds	يرفس برجليه
يَسْوَى	Yswā	Boire	شرب
يَتَلْمْ	Yttèllm	Filer (la laine)	غزل
يَطْفْ	Yttaf	Tenir	أمسك
يُودَا	Yūdā	Tomber	سقط
يَقْوُرْ	Yguguūr	Marcher	مشى
إِفْرَطْحْ	ifrṭakh	Bouger les mains et les pieds	تحريك المفاصل
إِفْلَتْخْ	Ifltékh	S'accoupir	يجلس القرفصاء
إِمْحَمْحْ	Imèḥmèḥ	Bouger un peu sur place	تململ
تَهَارَى / يَهْرَى	T hère / yèhrī	Bavarder	ثرثر
كَفْكَفْ	Kefkef	laver les cheveux	يغسل شعر
إِكْفَكْفْ	Ikefkef	Bouillir	غلى
يَسْكُوكُوفْ	yskūfkūf	Se fâcher	غضب
إِبْحَبْ	ibèḥbèḥ	Se baigner	أستحم
بَحْبَحْ	bèḥbèḥ	baignade	أستحمام
مَصْمَصْ	Mṣmṣ	laver	غسل
يَتَغْنَى	Ytghannī	doulereux	أليم / يؤلم
يَتَازَالْ	Yettāzzāl	Courir	جرى
إِزُولْ	Izūl	Se coucher sur le dos	تمدد / استلقى
إِدِيدْحْ	idīdèḥ	applaudisser	صفق
يَتْنَى	Yttinī	Chanter	يغني
إِزْلَى	izlī	Danser	يرقص
نَجُولْ	Ddjūl	jurer	أقسم
كَنْحْ	Ktèḥ	prose	نثر
إِزُونْ	izūn	Partager	يقسم
يَرْقَى / يَتَالَى	yrguè / yttèlī	monter	صعد

إفَسَّرَ/أفَسَّرَ	ásèfser /ifèsser	exposer les Vêtements au soleil	يعرض الملابس أوشينا ما للشمس
سَكُوفَسْ	Skūfes	crache	بصق
جَبَرُ	Jbar	Gagnier(quelque chose)	ريح (شيئا ما)
رَبِحَ	Rbéḥ	Réussir	نجح
تَقْرَبِرْ	Tguernīz	reproche / blâme	يعاتب Beaucoup de reproche
يَتَقْرَبِرْ	ytguernez	Blâmer/reprocher	يعاتب
طَوَقَصْ	ṭwakkaṣ	Piquer	لدغ
زُونُ/يَطَاغِدُ	izūl / yṭṭaghed	donner	يمد
يُوقِدْ	yūguguèdh	craindre	خاف
إِزَنْطَرُ	Izanṭr	parlez en colère	يتكلم بغضب
يَزُو	Yezzū	planter	غرس
يَظْرَدُ	Yḍrad	L'arriver d'un quelqu'un inadmirable	أتى (تقال لشخص غير محبوب)
يَضْرَ	Yḍra	Voler/s'envoler	طار /حلق
إِينُودُومُ	Inūddūm	sommeiller	نعس
يُوشِي	Yūshā	donner	أعطى
يَفْرَضُ	Yfraḍ	balayer	كنس
يَكْصُ	ykkṣ	déchiré	تمزق/ممزق
يَكْسُ	Ykkes	ravir	إفتاك
يَطَاوَضُ	Yṭṭāweḍ	rejoindre	لحق
يَتُو	yttū	oublier	نسى
قَنْشِي	ḳatshā	Mordre (mot spécial pour les enfant)	كلمة خاصة بالاطفال عض
إِغَزَزُ	ighazzez	mordre	عض
إِزْرَمَقُ	Izermak	Marche en zigzag	يمشي متعرجا
إِفْحَسْ	Ifékhkhes	exploser	ينفجر
يَتَغِيمِي	Ytghīmī	Rester	بقي
إِنْقَلُ	Inakkl	couler	يصب
بِسَعَزَرُ	Yss ^C zar	Répéter les paroles de qualqu'un en se moquant	يعيد كلام الاخر لغاية السخرية
يَأْفُ	yèllèf	dévorser	طلق
يُوغِي	Yūghā	Se fiancer	خطب
إِزْقَلْفُ	Izègulef	Marche trop	يمشي كثيرا
مَدْرُ وُلُ	Mderwel	Tendu e(tension)	متوتر توتر
يَتَلْتَشُ	Ytteltesh	Etre déçu	خاب (عاد خائبا)
بِسَعَزَقُ	Yssa ^C zak	Expulser (METTRE DEHORS)	طرد

يَحْرَشُ	Yħrash	indocile	صعب المراس	Ce mot s'applique des animaux
يَتَكُوتُو	Ytküttū	Pousser un soupir	يَتْنَهْد	
زَرَفَ	Zèref	Jetter/lancer	قذف / رشق / رمى	
يَنْغَلُ	Yenghal	Couler	صَبَّ / سكب	
يَسْزَدَعُ	Yssezdahg	Fait descendre (quelque chose)	أَنْزَلَ (شيء ما)	
يَصْرَوَى	Yşşzwā	Fait descendre (une personne)	أَنْزَلَ (شخص)	
إِيْمَجَّعُ	Imèdj djègh	Dites vilains mots	يسب	
يَجْغَمُ	Yedjgham	siroter	تَرْشَفَ	
يَسْفُ / إِسْوَفُ	Yèssèf/ isūf	allaier	رَضَع	
إِكْرَزُ	Ikèrrez	Labourer	حَرَثَ	
إِقَامَرُ	Ikamer	Imiter	قَلَدَ	
إِضْلَبُ	Idallb	réclamer / mendier	شَحَذَ / يَطْلُبُ	
إِيْقَلْوَدُ	Iguelwd	Commender quelqu'un	يَقُوْدُ شخص	
يَصْدَرُ	Yşşdhder	perdre	أَضَاعَ	
يَبْدُ	Ybbed	Se mettre debout	وَقَفَ	
يَلُوْزُ	yllūz	Affamer	جَاعَ	
الَلَازُ	allaž	famine	مَجَاعَةٌ	
يَصُوْفَضُ	Yşşūfed	ESSUYAG	مَسَحَ	
إِقْرَمُ	Iguezzem	Se blesser	جَرَحَ	
يَصُوْنَضُ	Yşşūneḍ	FAIRE TOURNER la direction	يَغْيِرُ اتجاء	
يَنْقَتَشِي	Yetkatshā/	mordre	عَضَ	
إِغَزَزُ	Ighazzez			
يَدُوْبُو	Yeddūbū	Marcher lentement	مَشَى ببطء	
إِزُوْرُ	Izūzer	Scatter (orge)	يَذْرِي (الشعير)	
يَمَجْرُ	Ymdjer	récolter	حَصَدَ	
يَسْلَى	Yslā	entendre	سَمِعَ	
تَدَهْكَلُ	Teddèhkel	Se pavaner	تَبَخْتَرَ	
يَصْمُوْقُوْلُ	Yşmūkkūl	Se Contempler	تَأَمَّلَ	
إِحَاكْرُ	Ihāker	regarder	نَظَرَ	
يُوْيَا	Yūyā	Prendre	أَخَذَ	
يَسْقُوْمُ	yssūguūm	Attendre	اِنْتَظَرَ	
قَجْدِرُ	gudjder	sanglots	نَحِيْبَ	
زَنْزَا	Zenzā	Vendre	بَاعَ	

أَصَغَ	āssagh	acheter	اشترى
إِزْرَدَبْ	Izerdeb	Entrer sans permission	دخل دون إذن
إِطْفَزْ	Iṭaffeḥ	Mâcher	مضغ
إِنْرَعْ	inaẓẓagh	tire	يجذب
يَنْزَعْ	ynzagh	Tirer	جذب
إِرُومْ	Iḏūm	jeûner	صام
إِرْقَرْ	izaguguer	(se) réjouir	يفرح / يبتهج
يِرْقَرْ	Yzguer	contente	فرح
إِقْرَقْرْ	iguezguez	Couper	يقصّ
أَقْدَعْ	aḳḏa ^c	Couper	قصّ / قطع
يِرْدَلْ	Yrdal	emprunter	إقترض
يَطْكَصْ	Yṭṭakḳaş	Fermer	أغلق
إِمَكْرْ	Imakker	Refuser	رفض
إِخْتَلْ	ikhèttel	Marche lentement	يمشي ببطا شديد
إِخْرْتَلْ	ikhrtel	Rêver	يحلم
إِرْرَفْ	Izrref	Lancer	رمى
إِصَنْكْرْ	Iṣankeḥ	Diminuer	انقص
يِسَيْكَنْ	Yssiken	Montrer	يعرض / يظهر
يِرْوْ	yḏwa	Descendre	هبط
يِرْوَعْ	yzwagh	Rougir	إحمرّ
يُورَعْ	Yūragh	Jaunir	ققع اللون
يِتَالِي	Yttèlī	Monter	صعد
يِدْصْ	Yddaṣ	Rire	ضحك
تَعْيِضْ	t ^c ayyeḏ	Pleurer	بكى
إِكْشَخْ / إِحْشَشْ	Iḥéshshesh / ikashshekh	Se fâcher	غضب
يَفُودْ	Yffūdh	soif	عطش
يَسَيْفْ	Yssīf	Tamiser	غربل
يَقِي	Yguguā	Metter /faire	وضع / فعل
إِشُورْ	ishūr	rempli	ملآن / مملوء
شَارْ – إِشَارْ	shār – ishār	Remplir	ملا
إِوتْ	iwèt	Frapper	ضرب
لَعْمُودْ	lè ^c mūd	La frappe	الضرب
وَتِي / وَتِي	wèttī / wèttā	Préparer	حضّر
يَطَارَفْ	Yṭṭaref	Faire frire les céréals	يقلّي الحبوب في التراب
إِبْبِرْدْ	Ibèẓẓed	Pisser	بال
يِتَارَسْ	Yttères	Conduire	ساق
إِيْحَفْظْ	Iḥaffad	Apprendre	تعلم

إِصْوَصَل	Iṣūṣèl	Faire venir qqc	أوصل
يَطْكُصْ	Ytṭèkkeṣ	Déchirer	مزق
بِهْدَل	Bèhdel	Entraver	يعيق
يَمَغْرُ	ymgher	Grandir	كبر
يَتَالِي	Yttālī	Monter	صعد
يَزْوَى	Yzṵwā	Descendre	هبط
سَرْسَى	Sersé	Mettre quelque chose	وضع
إِقَامْ	iḳam	Relever /ramasser	رفع
يَرْنِي	Yrnī	Ajouter	زاد
يَنْكِرْ	Ynkez	Diminuer	نقص
يَلْمَذْ	Ylmedh	S'habituer	إستأنس - تعود
يَكْرُ	ykker	Se lever /se réveiller	استيقظ/نهض
إِقِيمْ	iḳayyem	S'asseoir	جلس
يَقِيمْ	yakḳīm	rester	بقي/مكث
يَنْكَيْلْ	Ytkèyyel	Le vent souffle	تقال للريح / هبّ
يَسَسْ	Ysses	Boire	يشرب
يَرْوِي	Yrwy	Malaxer	عجن
يَطْصْ	yèṭṭeṣ	Dormir	نام
يُوفَى	Yūfā	Trouver	وجد
يُوقَى	Yūguguè	Prendre	أخذ
طَمَغْرَى	ṭamaghrā	Fête de mariage	عرس
يَنْجَفْ	Yendjef	Se marier	تزوج
يَسْوْ	yswā	boire	شرب
أَسْوْ	āssū	Etaler,déplier(une chose)	فرش
إِكْرَكْسْ	Ikerkès	Mentir	كذب
يَدْوَلْ	Ydhwel	Revenir	رجع
يَسْوَفْسْ	Yssūfes	Classer la mauvais veil	التطير
إِقْبَسْ	Iḳabbes	Fermer les yeux	يغلق (تقال من العينين) Il se dit que pour les yeux
يَطْقُصْ	Ytṭakḳaṣ	Fermer	يغلق
يَطْرَمَلْ	Ytṭermel	Parler une langue non comprise	يتكلم لغة غير مفهومة
إِقِيمْ	Iguim	Relever/ramasser	حمل/رفع
يَسْرَسْ	Yssersè	poser	يضع
يَنْسْ	yèns	Passé la nuit	يقضي الليلة
يَرْزُو	Yrzou	Chercher	بحث
يُوضَنْ	Youḍen	Tomber malade	مرض
إِكْخَكْخْ	Ikèkhkèkh	Tousser	يسعل
يَمْبَلْ	Yambal	Ensevelir	ردم

Transcription en arabe	Transcription en français	Signification en français	Signification en arabe	Remarque
يطاوض	Yṭṭawèḍ	Rejoindre	يلتحق	
إيبصّر	Ibaṣṣar	Plaisenter	مزح	
ويقيّل	Wīyaḳḳīl	Refuser	رفض	
يتوقص	yṭwaḳḳaṣ	piquer	أدغ	
إيسرّم	Isèrrem	Cueillir	يجني	
يسمبل	yṣṣambel	Fait tomber	يسقط	
أمبر	ámber	Couvrir	يغطي	Elle a deux sens
إنبر	inabbar	lancer	يرمي	
يسن	yssen	Raisonner/comprendre /connaître	فطن /عرف/ فهم	
يزل	yezzal	Se reposer	استلقى	
تودر	twadder	Se perdre	يضيع	
ديدح	dīdèḥ	applaudir	صفق	
إدورو	idürürü	Malencontreux,euse	مؤذ	
سيسن	sīnen	Tremper/macérer	نقع	
يردل	yrdal	emprunter	أقترض	
إرغث	iraghgheth	Pleurer très fort	بيكي بشدة	
إخرو	ikharrū	Grater	حك	
يذكى	yedhkā	S'accouder / s'appuyer	إتكأ	
تضرب	Tèḍrab	fructifier	تثمر	
تربرب	Trèbrèb	Fleurissement de l'arbre	تزهّر (تقال عن الشجرة)	
يُكسي	Yksī	en parlant avec Insistance	يصرفي الكلام	
إشالي/إيومّي	Iwèmmī/ ishèlī	indique	يُشير	
إعيّر	Ighayyèz	Battre les céréales avec les pieds	يقوم برفس الحبوب بالرجلين	
شرتل	shrtèllè	Se couler	تسيل	
يقن	yaḳḳan	Ratacher	ربط	

Les adjectifs

Transcription en arabe	Transcription en français	Signification en français	Signification en arabe	Remarque
تَرشِي	Tershī	amer	مر	
يُمُوم	ymmūm	sucré	حلو	
إزاي	Izay	amer	مرّ	
إلأم	ilām	Fade	ماسط	
إلأل	ilèl	salé	مالح	
إحرق	Iħarraḳ	piquant	حار	
وتحلي	Wettèhlī	pas bon/mal	ليس جيد	
وتمومش	Wetmmūmsh	N'est pas sucrer	ليس حلو	
يدر	Ydder	cru	/حي نيء	
إداب	Idab	cuit	مطبوخ	
ويدرش	wéyèddīrsh	mure	ناضج	
إكلح	ikèllèh	concentré	مركز	
تزعم/يزعم	Tz ^c em/yz ^c em	Belle / Beau	جميل/جميلة	
وتزعمش	Wettez ^c imsh	moche	ليست جميلة	
وكلحش	Wékèllèhsh	fluide	سائل	
يلدض	Yeldaḍ	Rêche/rugueux	خشن	
تشين/شيين	Tshyen/shīn	moche	قبيحة/قبيح	
إسبسب	isèbsèb	souple	رطب	
جحوف	Jèħħūf	Grand (parlé à exagérer)	ضخم (تقال للمبالغة)	
دمقر	dèmaḳḳar	grand	كبير	
أمشكون	dèmeshkūn	petit	صغير	
يزغل	Yzghal	chaud	ساخن	
مرزي	mrzī	Mauvaise parole	كلام التشاؤم	
ويزغيلش	wiyèzghīlsh	tiède	دافئ	
ويحلي	wiyèhlī	N'est pas bien	سيء	
ويحلا	Wiyèhlá	Pas guérir	لم يبرأ	
أفقوق	áfəḳfouḳ	potelé	سمين	
أزيرر	ázīrèr	longue	طويل	

دقوذى	dgudhá	pile	كدس
قوذى	gudhā	beaucoupS	كثيرا
أقث	águgueth	beaucoupS / fort	جدا
أفرو/ريحة	áfèrrū /Rīhā	peu	قليلًا
أزوقر/ أزوار	ázūguguār/ ázūwwèr	épais	غليظ/سميك
أيزول	áyèzzūl	Petit (taille)	قصير
دصبيح	Daşbīh	Bon	جيد
يقور	Yaḳḳūr	sèc	جاف
يوعر	Yū ^C ar	Dur(caractère)	قاس
يقصخ	Yaḳṣaḥ	Dur(objet)	صلب
إيمير	Imīr	ouvert	مفتوح
يقص	Yaḳḳaş	fermer	مغلق
أشوم	áshshūm	méchanceté	الشر
تيميرينيسين	Tīnèmmīrīnīsīn	Bas (morale)	سيء أخلاقيا
بوزقن	būzguen	demi	/نصف شطر
بوزقين	Būzguīn	Non complet	غير كامل
أمزور	āmezwér	Intelligent	ذكي/من الاولئ
إصمصم	işamşam	dur	شديد الصلابة
أهيدوق	hidūgu	naïf	ساذج
معلول	m ^C lūl	fine	رقيق
تسري	tisrī	Se parer/s'orné	مزيينة
حنقول	ḥènguūl	lourde	ثقل

les formules de politesse

Transcription en arabe	Transcription en français	Signification en français	Signification en arabe	Remarque
يَزَعْمُ تَجِي	Tèdjdjī yz ^C em	Bonjour	صباح جميل	
فِي لَمَانْ	Fīlèmān	Aurevoir	إلى اللقاء	
مَايْ تُوْسِيْمُ مَامِيكُ تُوْسِيْمُ	Mènī tūsīm Mèmīk tūsīm	Comment êtes-vous	كيف حالكم؟	
إِيْهِيْةُ	Ihīh	oui	موافق / نعم	
وَطُوْضِيْنَاشْ	Wetṭūḍīnash	Est-tu en bonne santé	هل أنت بخير	
زَغ مَامِيكُ	Zègh mèmīk	Donc comment ?	إذا كيف	
أُوِي	ūwwè !!!	Waw !!!	كلمة تدل على الاعجاب	
بِالصَّحَّةِ	Bṣṣahḥa	béni	مبروك تهانينا	
عَقْبَةُ تَدَّرْدُ لِيْمَالْ	^C okba Līmāl tèddèrredh	Un mot de félicitation de l'Aiid	كل عام و أنت حي ترزق	جملة تقال للتهنئة في الاعياد فقط
تَنْمِيْرْتُ	Tènèmmīrt	Mot de consolation	البركة فيك	
تَرْزَفْتُ تَنْجَمُ	Tèrzèft tendjem	Bon voyage	سفرة سالمة	
أَخْرَتْلُ زَعْمَنْ	ákhertel z ^C emmen	Bon rêves	أحلام جميلة	
مَايْ تَقِيْذُ ?	Mètè tèguguīdh ?	ça va c'est passé ? qu'Est-ce que tu as fait ?	?ماذا فعلت	

Le corps humain

Transcription en arabe	Transcription en français	Signification en français	Signification en arabe	Remarque
غرابز	Ghrèbez	Secrètions Nazales	أوساخ الأنف	
تجفجوفت	Tèdjefdjūft	Cheveux	شعر	
إيَعَف	Ighef	Tête	رأس	
أُفَّادُ	ūffèd	Sentiments	مشاعر	
أُذَمُّ	ūdhem	Visage	وجه	
تَمَزُّوْغَتْ	Tamazzūght	Oreille	أذن	
تَمَزُّوْغَيْنْ	Timazzūghīn	Des oreilles	آذنان	
إيم	Iīm	Bouche	فم	
إِيمَاوْنْ	Iīmèwèn	Des bouches	شفتين	
	shwèreb	Les lèvres		
تَغْمَسْتْ	Tighmèst	Dent	سن	
تَغْمَسِينْ	Tighmèsīn	Des dents	أسنان	
إِيلْسْ	iīls	langue	لسان	
الْحَنَكْ	álhènk	Joue	خد	
أَنْزَرْ	ánzar	Nez	أنف	
تَنْزَرِينْ	Tinzèrīn	Des nez		
تِطْ	tiṭ	Oeil	عين	
تِطَاوْنْ	Tiṭawīn	Yeux	عيون	
تَكْرُومْتْ	Tèkrīmt	Cou	رقبة	
أَكْرُومْ	ákrūm	Dos	ظهر	
أَزَاوْ	ázzaw	Pointus d'animaux	شعر الحيوان	
إِكُوفْسَانْ	Ikūfsèn	salive	لعاب	
إِنْسْ	Ins	Homme	إنسان	
إِيمَانْ	Iīmèn	âme	روح / نفس	
أُولْ	ūl	Cœur	قلب	
أُولَاوْنْ	ūlèwen	Des cours	قلوب	
تَسَّةْ	Tèssè	Foie	كبد	

طُورَى	ṭora	Poumon	رئة
غمر	Ghoumr	étrindre	حضن
غمر	ghammer	Serrer dans les bras	حضن
تبيبين	Tībībiyyn	Téton	حلمة الصدر
تَقْلِيمِين	Tīgullīmīnen(P)	Sein	ثديين
تَقْلِيمِين	Tīgullīmīn(S)		ثدي
أَجَارْ نَدَسْتُو	ádjdjèr/ tdhstīw	Ventre	بطن
طِجَاتْ	ṭidjalt	Rein	كلى
إِرْجَلْنِيُو هذوب	Irdjlnīw/ hdhūb	Cil	أهداب
أَقُوسْ	áffūs	Main	يد
إِيفَاسْ	Ifessen	Des mains	يديين
أَدَاضْ	áddaḍ	Doight	إصبع
إِيدُونْ	idodan	Des doigts	أصابع
إِيفَدْنَانْ	Ifednèn	Genou	ركبة
أَفَدْنْ	áfednè		
أَدَارْ	addar	Jambe	رجل
إِيدَارْنْ	idaren	Des jambes	أرجل
تَبُونْتْ	Tèbbūnt	Organe sexuel féminin	الجهاز الجنسي لدى المرأة
أَضْبُونْ	áḍabbūn	aisselle	إبط
تِيمَخْرَقْ	Tīmakhraḳ	Les fesses	المؤخرة
بعبوص	ba ^C būṣ	Organe Sexuel Masculin	قضييب
أَشْرْ	áshshèr	Ongle	ظفر
أَشْرَنْ	áshshèren	Des ongles	أظافر
تَدُومْتْ	Tèdhoumt	Graisse	شحم
أَيْلِيمْ	áylīm	Peau	جلد
نَخْفُورْتْ	Tkhenfūrt	L'ensemble (nez, bouche et menton)	فم+أنف+الذقن
إِيزِيسْ	izīs	bile	الصفراء(مرارة)

فَرْقُوج	guerguūdj	Os	عظم
إِخْسَان	Ikhsèn	Des os	عظام
فَرْقُوش	karḳūsh	Organe sexuel (généralité)	عضو جنسي
تَمْدُورْت	Tmèddūrt	La vie	حياة
تَمْتَانْت	Tmèttènt	La mort	الموت
إِبْبِزْدَان	ibezdan	Urine	براز
إِغْزْدَسْ	Ighzdès	Cotes	ضلوع
فَقْصْ/عَض	^c dal/fḳaş	Testicules	الخصيتين
	ن		
تَمْرْتِيسْ	Tmèrtīs	Menton	ذقن
أَيْسُومْ	áysūm	Chaire/viande	لحم

Famille

Transcription en arabe	Transcription en français	Signification en français	Signification en arabe	Remarque
طَرَوَى	ṭarwa	Fils	الأبناء	
أَرْقَزْ	árguèz (s)	Homme (s)	رجل	
إِرْقَزَن	Irguèzen (p)		رجال	
نَوَّة	Nūwwè	Belle soeur	زوجة الأخ	
طَمَطُوْتْ	ṭamattūht (s)	Une femme	امرأة	
طَمَطُوْتِين	ṭimattūthīn (P)	Des femmes	نساء	
أَوْسَر	áwèsser (m)	Vieil homme	عجوز	
تَوْسَرْتْ	Twèssert (f)	Vieille dame	عجوزة	
أَضُوْقَال	ādūgual (m)		أب الزوج	
تَضُوْقَالْتْ	Tèḍūgualt (f)		أم الزوج	
تَلْوَسْتْ	Telwest	Belle mère	الحماة	
تِيلُوسِين	Tilūssin (p)			
بَايْنَخَالِيْسْ	Bèyen k halīs	Grand père (Maternel)	الجد من الأم	
يَدَجْنَخَالِيْسْ	Yddjen k halīs	Grande mère(maternel)	الجددة من الأم	
طَانْطْ	ṭanoṭ		سلفة	
تِنُوْضِيْن	Tinūḍīn		/سلفات	
أَوَّانْ	ūwwèthen	Frères	أخوة	
تِيْوَلْتَمَّابِيْن	Tiweltmèyen	Soeurs	أخوات	
أَوَّاسْ ن بابا	ūwwès nbèwè	Oncle (paternel)	العم	
أَوَّاسْ يَدَجِيُوْ	ūwwès nyèddjiw	Ocnle (maternel)	الخال	
أَدَجَلْ	áddjèl	Veuf	مطلق/أرمل	
تَدَجَلْتْ	tèddjèlt	veuve	مطلقة/أرملة	
يَدَجِيُوْ	Yèddjiw	Ma mère	أمي	
يَمَّا	Yèmmā	Maman	أمي	
بَاپَا	Bèvā	Mon père		
أَرْقَزْ دَمَقْر	árguèz damaḳḳar	Vieillard	رجل مسن	
تمطوتت	Tèmatṭūht	Vieille femme	امرأة مسنة	

تمقرت	Tamaḳḳart			
ولتمان بيا	Weltmā nbèvā	Tante (paternelle)	العمة	
ولتمان يمة	Weltmā nyemma	Tante (maternelle)	الخالة	
تسليثت تسليت	Tèslīht/tèslit	Jeune mariée	عروس	Photos (28-29)
تقيرت	Tèḳayyart	Jeune fille	صبية	
تفروخت	Tafrūkht	Fille	بنت	
دفروخ	Dèfrūkh	Garçon	ولد	
عزري	Cèzrī	Homme célibataire	أعزب	
ضني	ḏnā	Bébé	رضيع	
تيسندان	Tīsedhnèn	Groupe de femmes	مجموعة نساء	
ميدين	Mīddīn	Gens	الناس	
أفروخ	Afrūkh èmeshkūn/	Enfant	طفل	
أمشكون	Tafrūkht	(garçons)	طفلة	
تفروخت	Tmeshkūnt	Enfant (filles)		
تمشكونت				
أوى	ūwwè	Mon frère	أخي	
يليس نمي	Yellīs n nemmī	petit-fils	ابنة ابني (حفيد)	
يليس نيسي	Yellīs n yessī	petit-fils	ابنة ابنتي (حفيد)	
مميس نمي	Mèmmīs	petit-fils	ابن ابني (حفيد)	
مميس	nmèmmī		ابن ابنتي (حفيد)	
نيسيس	Mèmmīs nyèssī			
ولتما	Weltmè	Soeur	أخت	
ايمشكانين	Imeshkènen	Des filles	فتيات	
تيمشكانين	Tīmshkènīn	Des garçons	أولاد	
طفروخت	Tafrūkht	Grande	عزباء	
تمقرت	Tamaḳḳart	demoiselle		
يسي	Yèssī	Mes filles	بناتي	
طروى	ṭarwā	Mes enfants	بناتي و أولادي	
يليس نوى	Yèllīs Nūwwā	Ma nièsse (coté frère)	ابنة أخي	
يليس	Yellūs nweltmè	Ma nièsse (coté)	ابنة أختي	

نُولْتَمَى		soeur)	
مَمَّيسِن نُوَّة	Memmīsn nūwwè/ Mmemmīs nweltmā	Mon neveu	ابن أختي
مَمَّسِن نُولْتَمَى			
إِيثَخَال	Ithkhèl	Mes oncles (maternels)	أخوال
إِرْنَاوَن	Irnowen	Parents	أقارب
يَلِي	Yèllī	Ma fille	ابنتي
مَمِّي	Memmī	Mon fils	ابني
لَعِيَال	Lè ^C yèl	Epouse	الزوجة
لَهْل	Lèhl	epouse	زوجة
إِيمَشْكَانَن	Imeshkènen	Les enfants	الأطفال
رَبِيْبَة /	Rbībè	Belle-fille	إبنة أو أبناء الزوج
رَبَايِب	Rbèyeb	Belles-filles	أوال الزوجة
لَعِيَالِيُو	Lè ^C yèlīw	Mon épouse	زوجتي
لَهْلِي	Lèhlī		
أَنَسَن	ánnèsen	La famille de l'épouse	أهل الزوجة
أَلُوْسِيُو	álousīw		أخ الزوج
لَلَا	Lèllè	Grande mère	جدة
لَلَات	Lèllèt		

Temps

Transcription en arabe	Transcription en français	Signification en français	Signification en arabe	Remarque
أَمَكْلِي	ámèklī	Diner	فطور	
أَوْقَاسْ	ūguguès	Jour	نهار	
تَلَّسْتْ	Tèllèst	obscurité	ظلام/ظلمة	
أَصَنَاتْ	áṣannaṭ	Hier	أمس	
أَتَشَى	átshā	Demain/lendemain	غدا	
أَسُوْه	ássūh	Aujourd'hui	اليوم	
إِمَالْ	imèl	L'année prochaine	العام القادم	
أَسُوْقَسُوْه	ásūguèssūh	Cette année	هذا العام	
أَصِيْضَنْ	áṣṣīḍen	Après demain	بعد غد	
وَلْتَصِيْضَنْ	weltèṣṣīḍen	Après deux jours	بعد بعد غد	
أَزْدِيْن	āzdīn	Autre fois	في يوم من الايام في الماضي / في مرة من المرات في الماضي	
إِضَنَّاظْ	Iḍannaṭ	Hier nuit	البارحة	
سَكْر	sèkker	Réveiller quelqu'un	أيقظ	
إِضِيْضَنْ	Iḍīḍen	Avant-hier	قبل البارحة	
تَسَكِّيْرْتْ	Tèsèkkīrt	Repas du matin tôt	سحور	
أَسَعْدِيْن	ássè ^c tèdhdhīn	Dans ce moment	في ذلك الوقت	
بَعْنَشِي	Bè ^c tshī	Plus tard/ après	بعد قليل	
تَمَدِّيْتْ	Tèmèddītht	Après midi	عشية	
أَوْسَانْ	ūssèn	Des jours	أيام	
تَجِّي	Tèdjī	Matin	صباح	
أَقِيْضْ	águguīḍ	Nuit	ليل	
دَايْرْ	Dèyer	Chaque année	كل عام	
تَقْمَتْ	Tèguguèmt	occasion religieuse	مناسبة دينية	
إِضُوْضَانْ	Iḍūḍan	nuits	ليال	

أَسُوْهُنَيْتِ	ássūhnīt	Ce jour	هذا اليوم
إِيضُوْه	Iḍūh	Ce soir	هذه الليلة
أَسِيْرِح	ásīrah	Très tard	متأخر
أَسْفُوْاس	ásguūwwès	midi	منتصف النهار

La nature

Transcription en arabe	Transcription en français	Signification en français	Signification en arabe	Remarque
أَجْنَا	ádjinnā	Ciel	سماء	
أَيُور	áyyūr	Croissant	هلال	
إِثْرَان	ithrān	Etoile (s)	نجم – نجوم	
تَزِيرِي	Tézīrī	Lune	قمر	
تُوفُويْت	Tūffūyt	Soleil	شمس	
إِيلَل	iīlel	Mer	بحر	
طُمُورْت	ṭammūrt	Terre	أرض	
تَكَاتْرَت	Tkèthrāt	Colline	ربوة	
إِضْغَنْ	Idghaghen	Pierre (s)	حجارة	
أَضْغ	aḍghagh	pierre	حجر	
تَلَات	Tlèt	Oued	واد	
تَقْشِبُورْت	Tqashbūrt	Sommeil	قمة	
أَنْزَار	anzār	Pluie	مطر	
إِيْجْدِي	Idjdī	Terre	تراب	
أَهْرْدُوب	áherdūb	Montagne	جبل	
طُمُورِي	ṭmūrā	Pays	بلاد	
طَامُورِي	ṭāmūrā	L'étranger (à)	غربة	
مَرْش	Mèrsh	Cailloux	حصى	
شَعْبَان	sh ^C bān	Juin	شعبان	
رَمْدَان	Ramdān	Juillet	رمضان	
تَفَاصْكَ	Tfaṣkā	Aout	شوال	
تَمُوشْكَونْت	tèmskhūnt			
أُوجَارْسِنَات	ūdjerèsnnèth	Septembre	ذو القعدة	
تَفَاصْكَ	Tfāṣka tamaḳḳart	Octobre	ذو الحجة	
تَمَقْرَت				
عَشُورِي	^C ashūrā	Novembre	محرم	
دَفْرُ الْعَشُورِي	Dffr ál ^C ashūrā	Décembre	صفر	
الْمِيلُود	ál mīlūdh	Janvier	ربيع الأول	
دَفْرُ الْمِيلُود	Dffr ál mīlūdh	Février	ربيع الآخر	
مَنْي فَاذْمِي	Mnā fadhīmā	Mars	جمادى الأولى	
الْأَلَال / تَنْوَسْرُنْ	állèl ntwssèren	Avril	جمادى الآخرة	
مَلْغَصْ	Malghaṣ	Mai	رجب	
الْأَلَال	ál llāl	Mois	شهر	
وَلَادِ الْأَلَال	Wllèd ál llāl	Début de mois	غرة الشهر	

Transcription en arabe	Transcription en français	Signification en français	Signification en arabe	Remarque
لَعْدَارِي / أَمُوبِرَاك	L ^C dhārā / ámwabrak	-----	الحسوم	Une période de quelques jours spécifique au mois de Mars très chaude
لَعْرَارِي / قَوْوُول	L ^C zārā/ guūguguūl	La saison sèche	موسم جاف	
قَر تَلْعَنْزَا تَنْعَزْ	guertl ^C enz\tn ^C èz	Saison des pluies	موسم به امطار	
إِيْحَلَابِين	Ihélleben	saison fertile	موسم خصب	
أَنْفَدُو	ánefdū	Eté	صيف	
تَجْرَسْت	Tèdjrest	Hiver	شتاء	
بَحْرِي	Bèhrā	Nord	شمال	
تَقَمْت	Téguguèmt	fête religieuse	موسم / مناسبة دينية	
تَفَاصْكََا	Tfaṣkā	L'Aiid	العيد	
تَفَاصْكََا تَمَشْكَوْنْت	Tfaṣkā témeshkūnt	Aiid	العيد الصغير	
تَفَاصْكََا تَمَقْرْت	Tfaṣkā tamaḳkart	La fête de l'Aiid du mouton	العيد الكبير	

Végétation

Transcription en arabe	Transcription en français	Signification en français	Signification en arabe	Remarque
إيشومنان	Ishūmnèn	Des herbes en générale	الحشائش عامة	
تيفسنغ	Tifèsnègh	Carotte	جزر	
تقرومت	Tèguerrūmt	citrouille/potiron	يقطينة/القرع	
أفصل	Afşal	Oignon	بصل	
تيشيرت	Tīshshīrt	Ail	ثوم	
قمل	ḵmal	parasites des plantes	النبات الطفيلي	
إسغارن	Isghāren	Bois sec	حطب	
أودي	ūdhī	Huile	زيت	
تزمورت	Tzèmmūrt	Olivier	زيتونة	
أزمور	ázèmmūr	Olive	زيتون	
تيزمورن	Tīzèmmūrin=			
إزمورين	Izèmmūrīn	Oliviers	زياتين	
إيفرشاين	Ifershèyen	herbes médicales	حشائش مفيدة	
تيفرشاين	Tifershèyen			
أقشوقش	ākashḵūsh	Branche sèche	غصن جاف	
إيردن	Irden	Blé	قمح	
تينيفين	ūTīnīfīn	Lentilles	عدس	
طيمزين	ṭīmzīn	Orge	شعير	
تقوفت	Tguguūft			
النوار	ánnūwar	Les fleurs	الزهور	
أربيع	árbi ^c	L'herbe	الأعشاب	
إيللي	illī	Le sorgho	درع	
إيزوقرن	Izūguguèren	Un type des Dattes	دقلة	
تيني	Tīnī	Dattes	بلح	
تازيثت	Tèzītht	palme	سعة النخل	
تغويون	Tīghīwīn	Dattes	تمر	
طغلى	ṭaghla	Palmier	نخلة	

تَدْرِيوِينْ أَسْنَانْ تَدْرَ	Tidhrīwīn /ásennèn Tèdhrā	Epines/ épine	/أشواك/ شوكة
لَمْسِيْ تَسَارِيْ قُوْرَسْلْ تَبُوَقْلَتْ الْتَرَفَاسْ	Lèmsi tsèrā guūrsel tbūḳḳalt/āatterfès	Palmier court Tronc de palmier champignons Des types de champignons	نخل قصير جذع النخلة فطر نوع من الفطر
تَبُوَاوْنِيْنْ تَوَاوْنِيْنْ	Tīwawnīn = ṭwawnīn	fèves	فول
إِيْغَسْ تِينِيْفِيْنْ تِرْدَاتِيْنْ	Ighès Tīnīfīn tizdèthīn	noyau Lentilles fine	نواة عدس رقيق
تِينِيْفِيْنْ تِرُوَارِيْنْ عُوْنرْقَبُوْ أَرَنْ	Tīnīfīn Tizūwwèrīn Būguguer ^C ūn árèn	Lentilles Epais coquelicot Farine	عدس خشن شقائيق دقيق/سميد
خُرْطَانْ سُرِيْعْ تَلَاْ	khortan Sri ^C állè	herbes sèches Feuilles d'olivier sec paille	أعشاب جافة أوراق زيتون جافة تبين
أَزِيْوَاْ زُرِيْرْ	ázīwa Zrīr	Régime de dattes Les branches du régime	عرجون أعواد العرجون
أَدْفَةْ نَدْفَةْ إِدْفَةْ فَزَاحَاتْ	ádheffè/ Tèdheffè / Idheffè guūzzèhèt	Pommes Pommier Un type d'herbe	تفاح شجرة التفاح نوع من الأعشاب
طَمَطَشِيْتْ إِيْمَطَشَانْ	tamatshit Imetshèn	Figuier fig	شجرة التين التين
تُرُوْرِيْتْ	Tzūrit	Grapevine	شجرة العنب

تِزُورِينُ /إيزرينُ/	izūrin/Tizūrin	raisins	العنب	
أَرْمُونُ طَرْمُونْتُ	Armūn ṭarmūnt	grenade grenade	الرمان شجرة الرمان	
فَرُوجُ	guèrrūḍj	Un type des herbes	نوع من الأعشاب	
قَيْزُ	guīz			
طَمَّيرُ	ṭommīr			
أَفِيضَاصُ	áfīḍaṣ		حلبة	
حَلَاوَة	ḥlèwè		بسباس	
جَمُوشُ	<u>djèmmūsh</u>	raisins secs	زبيب	
نَمَشْمَشْتُ	<u>Tmshmèsht</u>	abricotier	شجرة المشمش	
دَمَشْمَشُ	<u>Dmshmesh</u>	abricot	المشمش	

زَلْمَاطِي	zalmaṭī		شجرة زيتون لا تثمر
تُكْرَنْفَتْ	Tkernèft	Palm sèche	سعدة جافة
كُرَّاث	Kurrèth	Un type des herbes	نوع من الأعشاب
تِيلِيْتِينْ	tīlītīn		سلق
			
تُقَارَصِيتْ	Tḳarṣīt	orange	برتقال
قعمورة	guè ^C mūrè	racine de l'arbre	جذر شجرة
جمار	djammar	Racine de plamier	جذر النخلة
أَعْمُوْدْ	á ^C mūd	bâton	عَصَا
طَرَطْ	traṭṭa		
إِغْزَرَنْ	Ighezren	steppe	سهل واسع الانحاء
بَرْبَرْ	Bèrbèr	Palmes	السعف الذي يصلح لصنع القفة
لَمْجَرْ	Lèmdjar	Terre cultivable	أرض خصبة
طَفَاطَفْ	taṭṭaf	Brindilles/branches sèches	أغصان يابسة
غَسُوْلْ	Ghèsūl	Un type de végétation	نوع من الأعشاب
قَسْفُوْشْ	ḳashḳūsh	Les petites branches (mince)	أغصان صغيرة (رقيقة)
فولة	Fūlè	Un type de végétation sauvage	نوع من الأعشاب البرية
أَزِيرْ	ázīr	romarin	إكليل
أَرْبَادِي	árbèdī	Grand bâton	عصا كبيرة
فَهْمْ	Fhèm	pistach	فستق
إِغْيِسْ	ighīs	noyau	نواة

bâtit et culinaire

Transcription en arabe	Transcription en français	Signification en français	Signification en arabe	Remarque
الحوش	álhūsh	La maison	المنزل	
أَمَزْدَع	ámezdègh	Façade de la maison	أمام المنزل	
أَمَاسْلُحْش	ámèselhūsh	centre de la maison	وسط المنزل	
إِيْمَلْحُوش	Imelhūsh	seuil de la maison	عتبة المنزل	
تَنْسَتْ	Tnnèst	clé	مفتاح	
أَزَق	ázakka	Chambre	غرفة	
أَزَق	ázakka	Antichambre/ Salon	غرفة الجلوس	
نُوعِيم	nūghayym			
أَزَق	ázakka	chambre à coucher	غرفة النوم	
نِيْضَص	nīdeş			
أَزَق	ázakka	salle à manger	غرفة الأكل	
نُوتْشُو	nūtshū			
أَزَقَة	ázakka	Cuisine	مطبخ	
نُوسِرْ غِي	nouserghī/			
أَخِيْبُون	ákhībūn			
سَدَّ	Sèddé/ ázakka	chambre supérieure	غرفة عليا	
أَزَق أَلْنَج	álènnedj			
إِيْم نُوزَقَة	Imnūzakka/	seuil d'une chambre	عتبة غرفة	
إِيْم نْتَزَقَة	Imntzakka			
أَزَقَة	ázakka	salle de lavage	غرفة الغسيل	
نُوسِرْد	nousired			
أَزَقَة	ázakka	latrine	المرحاض	
نُوَامَنْ	nwèmen			
تَخَزَنْت	Tèkhzènt	Salle de bain	حمام	
أَزَقَق	ázkaq	toit	سقف	
أَلُون	állūn	Petite ouverture qui fait office de fenêtre	طاقة	
العالة	ál ^c èlè	Fournitures pour cuire le thé (fourneau ...)	اللوازم لطهي الشاي (كانون...)	

Transcription en arabe	Transcription en français	Signification en français	Signification en arabe	Remarque
تِرْغَوِينْ	Tizèghwīn	chambres	غُرْفُ	
تِيْجَنْتْ	Tīdjent	Bassin	جَابِيَة	
تِمْتِغِيلْنْ	Timthghīln	Fixer les cols des amphores dans le mur au cours de construction	رَقْبَة الجرار توضع في الحائط عند البناء	
أَفْدَجْ	áfeddjè	bassin du robinet/lavoir	حوض الصنوبر/مغسل	
شِيْشْمَة	shīshmè	robinet	صنوبر	
أَنُوْ	ánū	puits	بئر	
أَصُوْعْ	āṣṣūgh	Citèrne cerculaire	ماجل	
القوس /داموس/	álguūs/damūs	Monument de stockage	غرف تبنى في المرتفعات لخزن الحبوب	Photo (2)
أَمَزْدَغْ إِمَزْدَغْنْ/	ámezdegh/ Imezdèghen	L'espace devant la maison	مساحة أمام المنزل	
أَبْرِيْدْ إِبْرِيْدْنْ	ábrīdh Ibrīdhen	Route routes	طريق طرقات	
الْخَصْ	ál khoṣ			Photo (1)
أَدْبُونْ	ádèbbūn			Voire l'explication (photo 1)
أَفْدَجَغْ	āfeddjagh	balai	مكنسة	
أَدْكَنْة تَدْبِيْنْتْ	ádheknè= Tèdhyent	tapis	حصيرة	
تَلُوْمْتْ	Tèllūmt	Tamis d'olive	غربال الزيتون	
أَجْدَوَالْ	ádjedwèl	Tamis normal	غربال عادي	
أَبْلُوْمْ	ábellūm	Un tapi	كليم	
مروض موج	/melwèdj merwèd	bride	لجام	
رَحْبِيَّة	Rahbīyya	bercail	حظيرة	

Transcription en arabe	Transcription en français	Signification en français	Signification en arabe	Remarque
أَنْبَارٌ	Anbar	Couverture de dormir	غطاء للنوم	
تُوسُوتُتْ	Tūssūyt	matelas	فراش	
دَاغْرَة تَرْوَايْتْ	Dègurè = Tziwayt			Photo (16)
إِلْيَانِ	ilīèn	Assiette (La moitié vert et moitié jaune)	صحن (ذو لونين الاخضر والاصفر)	Photo (10)
تِفْرُوْتِيْنِ	Tifrūhīn	couteaux	سكاكين	
تَقْرُوْتْ	tèfroutḥ	couteau	سكين	
تَغْنَجِيْتْ	Tghendjèyt	cuillère	ملعقة	
تَبْسِي	Tèbsī	Une récipient a fond profond	صحن	Photo (12)
تَشْقَالْتْ	Tèshkalt	grande assiette	صحن كبيرة	Photo (17)
مَثْرَدْ	Mèthred			Photo (11)
مَثِيرْدَة	Mthīrdè			Photo (14)
تَحْدُوْقْتْ حَدُوْقَة	Tèhaddūkṭ haddūka	Assiette/récipient	صحفة	Photo (10)
بُونِي	Būnī		وعاء الطبخ	
سُوْدُو = سودي	Sūdū/ Sūdī			Photo (13)
مَدَقْ	Mdèguguè			Photo (13)
تَوْنْتْ	Tūwwent	bâton de broyage en métal	قضيب حديدي للهرس	
أَسْقَاكْ	asqaḳ	Citerne rectangle	فسقية	

Transcription en arabe	Transcription en français	Signification en français	Signification en arabe	Remarque
تَزِيْو	Tzīwa	Assiette de bois	وعاء من الخشب	
إِسْغَارَنْ	Isghèren	Bois sec	حطب جاف	
أَغُورِي	ághūrī	argile	طين	
إِيْجْدِي	idjdī	terre	تراب	
تَمْعَجَنْتْ	Tmè ^C djent	laverie	مغسلة	
أَجْدُو تَجْدُوْت	ádjèddū= Tdjèddūht	Petite jarre de l'eau	جرة خاصة بالماء	Photo (4)
تَعْبَرْتْ أَعْبَارْ	Ta ^C bart A ^C bar			Photo (5)
تَشُوْبُوْتْ	Tshūbbūyt	Petite jarre de l'huile	جرة يوضع بها زيت	
تَجْرَبْتْ	Tadjrabt			Photo (19)
أَنْبِرْ	ánnīr	Lampe à huile	قنديل الزيت	
أَدَانْ	áddèn	couverture	غطاء	
تَخَابِيْتْ / سَفْرِي	Tkhabīt / Sèfrī	grande jarre pour stocker des dates ou des olives ou le céréál	جرة ضخمة يخزن فيها التمر أو الزيتون أو الحبوب	Photo (15)
أَنْفَصِي	ánafšī	Demi-jarre	نصف جرة	
خَمَارِي	Khammarī			Photo (18)
تَسِيرْتْ	Tsīrt	Meule	الرّحى	

Transcription en arabe	Transcription en français	Signification en français	Signification en arabe	Remarque
حلاب	hèllèb			Photo (7)
مَحْبَسْ	Mèhbes			Photo (9)
أَجْدُو ن تَسْلَيْتْ	ádjèddū n Teslīht	Une jarre (bien décorée) spécial pour la mariée	جرة خاصة بالعروس (تكون مزينة)	
مَسِيرْ	Msèyyer	poivre salé	لفل مملح	
غَنَجَة	Ghèndjè	Une cuillère spéciale pour boulanger	ملعقة للعجن	
ترايلا	trèylā	tendroire	منشر	
تيللوين / تيللي	Tīlèlwīn /tīlèllī	Des cordes Une corde	حبال / حبل	
قَرْدَلْ	guerdel	seau	سطل	
تَيْسَنْتْ	Tisent	sel	ملح	
شَاهِي	shèhī	thé	شاي	
أَمَانْ	ámèn	L'eau	ماء	
شيشي أَيْسُومْ	shīshshī áysūm	La viande	لحم	
تَدُومْتْ	Tèdhūmt	graisse	شحم	
تَمَامْتْ	Tèmmèmt	miel	عسل	
بَرْكُوكْسْ	Berkūkes	couscous	كسكس	
أَبْزَارْ	Abzar	épices	توابل	
أَبْزَارْ يَدَّرْ	abzar yedder	Un type de couscous	نوع من الكسكس	
عَيْشْ	Cūch	soupe sucré	عصيدة حلوة	
طَرَوَيْتْ	tarwayt	Soupe torride	عصيدة حار	

Transcription en arabe	Transcription en français	Signification en français	Signification en arabe	Remarque
سحلب	sūhlèb	Flan	سحلب	
أَضْمِينْ	áḍammīn	Céréral broyer	بسيطة	
دَرْدُورَة زَمِيْطَة	Dardūra/ zammīṭa	Org broyer	شعير مطحون	
تَرْشِي	Tershī	Bouillon de carotte	حساء الجزر	
تَقُورْصَتْ	Tqorset	Un type pain traditionnel	كسرة	
تْرِيدْ	Thrīd	Plat jerbienne	اكله جربية	
أُوذِي	ūdhī	huile	زيت	
تِيكُونَاْفْ	Tīkīnèf	Viande sèche frit dans l'huile	لحم مقلّي في الزيت	
قديد	guèddīd	Viande salé et sèche	لحم مملح و مجفف	
تِيكُورْدَسِينْ كورداس تكور دست	Tīkūrdèsīn kūrdès Tkūrdést	Les intestins salés et sêcs	أمعاء الخروف تجفف وهي مملحة	
تِزْلاَقُوْثِينْ تِزْلاَقُوْثْتْ	Tizlaḳūthīn Tèzlaḳūtht	œufs œuf	بيض بيضة	
أَغْرُومْ	Aghrūm	pain	خبز	
أُوْتَشُوْ	ūtshū	L'alimentation	الطعام	
أَمْسِي	āmèssī	dîner/souper/ tomdée la nuit	عشاء /عشاء	
أَمْكَلِي	ámèklī	déjeuner	فطور	
مسفوف	mèsfouf	couscous aux légumes	كسكسي بالخضار	

Vêtements et Accessoires

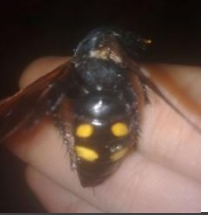

Transcription en arabe	Transcription en français	Signification en français	Signification en arabe	Remarque
وشوش	Weshwesh			Photo (29)
بشكير	Beshkīr	Echarpe	خمار	
تشعيريت	Tesh ^c īrīt			Photo (29)
أَمْحَبُوبُ	ámèhbūb			Photo (21)
دبلج	dèbledj			
خَلْخَال	Khalkhal			
أَسْمَسَم	ásemsem	collier	قلادة	
تخوْثام	tkhūthèm	Des bagues	خاتم	
تَبْلَوَطِين	tiballoṭīn	Boucles d'oreilles	أقراط	
بُونْدُو	būndū	Voile de la jeune mariée	Voile spéciale de la mariée	غطاء خاص بالعروس في التجلية Photo (29)
إيمندال	Imendèl	Foulards	مناديل الحناء	
نوحني	nouhènnī			
تَخْبَائِت	tkhabbèyt			Photo (25)
تَشْيَارِين	Tishyèrīn			Photo (29)
أَكَدْرُون	ákedhrūn			Photo (28)
غَلِيلِيَّة	ghlīlīyyè			Photo (28)
دَبْلُون	dèblūn		وشوش الرقبة	Photo (28)

Transcription en arabe	Transcription en français	Signification en français	Signification en arabe	Remarque
أوستو	ūstū	laine filer	صوف مغزول	
تبرن	tbèren	cordoler	يفتل	
فوطه/ فودت	Fūṭa/ fūdheth			Photo (25)
طبعيت	ṭab ^c īt			Photo (22)
لحرام تحر فوقت =	Lèḥrèm= Ṭḥarkūkt			Photo (26)
أردى	ārdī			Photo (30)
بنوار	Benwar	Une robe	فستان	
بلغة	Belgha	Chaussur traditionnel	حذاء تقليدي	
أدالان	ádallal	Chapeau djerbien	مظلة	
عراقية كبوس	^c arraguīyyè/kabbūs	La chèche	شاشية	
شكاشك شكشكة	shkèshèk Shèkshèkè	Des bracelets Un bracelet		
تفرديت	tferdīt			
خلان	khlèl	Grand épingle	دبوس كبير الحجم	
تزويت	Tezwīzīt			Photo (24)
لمناشف	lemnèshèf			Photo (23)
لكمام	lèkman			Photo (30)
تمخرمت	timèḥremt			Photo (25)

Animaux et Insectes

Transcription en arabe	Transcription en français	Signification en français	Signification en arabe	Remarque
أَسْلُوفٌ	ásèllūf	Puces	قِرَاد	
تَحْرُونْتٌ	Tèhrūnt	Escargot(s)	حِلْزُون	
تِحْرُونِين	Tihrūnīn			
طَقُوُقٌ	ṭaguguūgu	Vers	دِيدَان كَبِيرَة	
أَمْعِيشَة	amma ^C īsha			
نَزْلَافَة	Nezlèfè	La perce-oreille		
وَقْصٌ فَدْنِينٌ	Waḳḳṣfednīn	Un types des insectes dangereux	نوع من الحشرات المؤذية	
بُودْرَنَة	Būdrènnè			
تَيْشِينٌ	Tīshshīn	Poux	قَمَل	
تَجْرُونْت	tdj̄rūnt	grounouille	ضَفْدَعَة	
طَاعَتٌ	ṭaghat	Chèvre	عَنْزَة	
إِيغِيدٌ	Ighīd			
تَيْلِي	Tīlī	Brebi	نَعْجَة	
أَزْمِيرٌ/عَلُوشٌ	^C allūsh/āzmīr	Bélier	كَبْش	
أَثْبِيرٌ	áthbīr	Pigeon	حَمَامَة	
تَفَكْرُونْتٌ	Tfakrūnt	Tortue	سَلْحَفَاة	
تَفُونَسْتٌ	Tèfūnèst	Vache	بَقْرَة	
أَفُونَسٌ	áfūnès	Toureau	ثُور	
إِفُونَسَنٌ	Ifūnèsen	Vache(s)	أَبْقَار	

نِيَا زَيْت	tyazīt	Poul	دجاج
يَا زَيْط	Yazīd	Coque	ديك
تَشْيُوشُوت	Tshīwshīwt	Poussin	فرخ
تَشْيُوشُيون	Tshīwshīwen	Poussin(s)	فراخ
إيزْمَرَن	Izmèren	Troupeau	غنم
تَعُوشْت	tèn ^C ūsht	aigle	نسر
أَيْدِي نِيل	áyèddīnīlel	Requin	قرش
تَغْلِيث	Tghlīth	Jument	فرس
أَلْغَم	algham	Dromadaire	جمل
تَلْغَمْت	talghamt	Dromadaire(s)	ناقة
إِلْغَمَان	ilaghmèn		إبل
تُرَابِيْت	Trèbīt	Poisson	سمك
أَحْلُوف	áhallūf	Sanglier	خنزير
تَيْسِنِي / إيسني	Tīsnī/Isnī	Hérisson	قنفذ
مَتَشِي	mtshī	Araignée	عنكبوت
رُتِيلَة	Rtīlè	Grande araignée	عنكبوت كبير
تَقْرَجَا	Tguerdjè	Mâle de serpent	ثعبان
زُرِّيْق	Zorrīgu	Un petit serpent	صغير الأفعى
تَأْفَسَة	Tèlefsè	Serpent	أفعى
تَبَاخُوشْت	Tbèkhūsht	Cléoptère	خنفساء
بَاخُوش	Bèkhūsh		
بَرَاطَة	Bèzzaṭa	Cléoptère noire (insecte)	خنفساء سوداء
			
تَزِيرَنَة	Tzirna	Lézard	سحلية
			
بُوقْرَاض	Būguarraḍ		
صِيد	ṣīd	léon	أسد

أغارَدَى إغارَدَان	ághèrdā Ighèrdèn	Souris(des)	فأر	
بُوَقْرَاصُ زِيرُوَة	Būguarraṣ Zizwè			
بُوَقْرَافُ	Būqarraf	Abeille	نحلة	
تُعُورَ دَمْتُ	Tghirdèmt	Scorpion	عقرب	
بُوْبَلَالَة	Būblélé	Sotterelle	جرادة	
تَكَطُوفُتْ	Tkatṭūft	Fourmi	نملة	
تَكَطُفِينُ / إِكَطُوفِينُ	Tikatṭfīn/ Ikatṭofīn	Fourmis	نمل	
بُوَكَطُوفُ	Būkatṭof	Grande fourmis	نملة كبيرة	
إِيرِي إِيرَانُ	Iīzī Izèn	Mouche	ذبابة ذباب	
كُورِدِي إِكُورَدَانُ	Kūrdī Iikūrdèn	Moustique moustiques	بعوضة بعوض	
تِيَشِينْتْ تِيَشِينُ	Tīshshīnt Tīshshīn	Poux	قملة قمل	
تَكْتَشِي إِكْتَشَانُ	Tkètshè Iiketshèn	Vers vers	دودة ديدان	
تَكْتَشُونُ تَكْتَشُوتْ	Tīkītshèwen Tkītshīwt	Une vers Des vers	الديدان الدودة	
بوبزِي غلة أنبي	Būbzīzī Ghellet ānbī	cigalle Grande sotterelle	صرار جرادة كبيرة	
هُوَايشُ	Hwèyesh	Les animaux	حيوانات	
أَيِّي تِيَدِيْتْ	áyèddī Tyèddīt	Un chien Une chienne	كلب كلبة	
إِيْطَانُ	Iiṭṭan	Des chiens	كلاب	
أِيْطُوسُ	áyatṭūṣ	Un chat	قط	

تيطوست	Tyattūst	Une chatte	قطه
إيطوسين	iyèttūsen	Des chats	قطط
أغْيُون	ághyūl	Un ane	حمار
إيغِيَال	Iighyèl	Des anes	أحمره
تَغْيُولْت	Tghyūlt	Anesse	حمارة
تِيرَزْت	Tyerzīzt	Lapin	أرنب
أَيْرَزَز	āīyerzaz		
تِيرَزَزَن	Tīyerzèzen	lapins	أرانب

Illustrations

- (1) **khouṣ/خص** (une place où les femmes se rassemblent pour filer la laine, ce monument contient à l'intérieur un trou de 1m à 2m pour que les femmes puissent filer facilement)

- (2) **Dèmūs/داموس** ou **algūs/الفوس** (un monument pour le stockage des céréales construit dans une colline).

(3) Maḥmūra/ معمورة (ce sont deux types de maḥmūra) dans les traditions des guellaliens il faut privilégier ces monuments dans chaque fête et vendredi en allumant des bougies et en mettant la poudre des céréales).

(4)

(5)

(6)

(7)

(8)

(9)

(10)

(11)

(12)

(13)

(14)

(15)

(16)

(17)

(18)

(19)

(20)

(21)

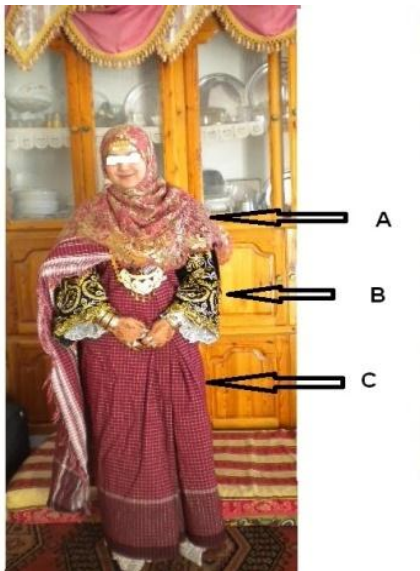
(22)

(23)

(24)

(25)

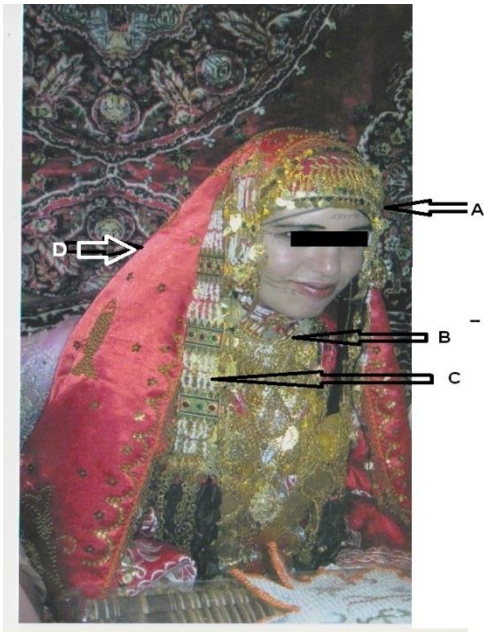
(26)

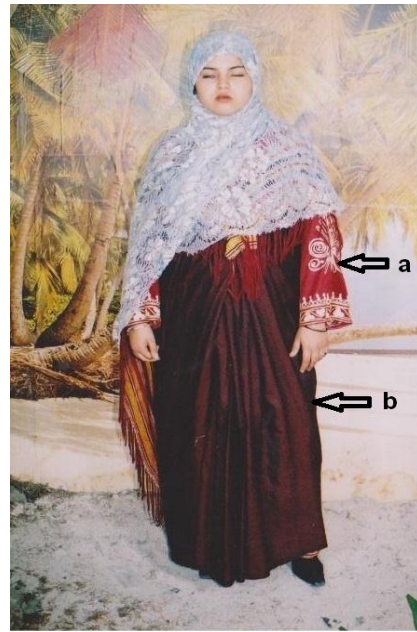
(27)

(28)

(29)

(30)

Légende des photos

(4) ádjddū/tdjèddūtht/ أجدو/تجدوثت

(5) ta^cbart/la^cbar / تعبرت/ لعبار

(6) áāzzir ámèshkūn / زير أمشكون

(8) ázzīr / الزير

(10) tèhaddūkt / ḥaddūka / تحدوقت /حدوقة (on peut l'appeler aussi ilyèn /إليان/ à cause ces couleur vert et jaune)

(11) mèthred / مثرد

(12) tèbsī / تبسي

(13) sūdhū/سوذو + mdèguguè / مدقة

(14) mthīrdè/ مثيردة

(15) tkhabīt /āmīrès تخابيت / أميرس

(16) Dègurè / tzwayt / تزوايت / داقرة

(17) shkala / shguèlè / شقالة / شقالة

(18) khèmméri / خماري

(19) tèdjrabt / تجربت

(20) mèhlèb / محلب

(21) maḥbūb / محبوب

(22) Une femme porte (tab^cīyya / طبيعية)

(23) Une femme porte (lmnéshef / لمناشف)

(24) une femme porte (tzwīzīt / تزويزيت)

(25) (A) tīmèḥremt / تمحرمت (B) tkhabbayt / تخابيت (C) fūṭa/ فوطة

(26) une femme porte (lèḥrèm / لحرام) ou (ṭḥarkūkt / تحرقوقت)

(27) l'homme à gauche porte (blūzè/بلوزة), l'homme à droite porte (mryūl / مريول)

(28) a- *ḳamīdja* / قميجة b- *ghlīliyya / ákèdhrūn* / أكذرون/غليلية c- *deblūn* / دبلون

(29) A- *weshwsh* / وشوش B- *sh^cīriyya* / شعيرية C- *tishyèrin* / تيشيارين D- *būndū* / بوندو

(30) a- *kmamat / kmam* / كامات / كمام b- *árdī* / أردى

Des phrases transcrites en Tamazight de Guellala

<i>ūghanek s tīt</i>	أوغانك ستيط		ضربت بعين
<i>Yémmé tèttem guūstū</i>	يمة تتلم قوستو	Ma mère filer la laine	أمي تغزل الصوف
<i>Ikḥfīw ytghannī</i>	إخفيو يتغني أقت	J'ai mal à la tête	إخفيو يتغني
<i>Shèkkīn twadraḍ ūraḥ sèsiyyin īdh sisten àèn afroukh èf ábrīdh</i>	شكين تودرض أوره سسيين إيذ سيسنن أن أفروخ أف أبريد		أنت ضعت إذهب من هناك و إسال ذلك الولد عن الطريق
<i>naṭṭaf ákhannèb yèkhnnèb tīmzīn</i>	نطف أخناب يخنب طيمزين		قبضنا على اللص الذي سرق الشعرير
<i>ṭrahḥeḍ ál ánnèwek(m) nagh aha</i>	طرحض آل أنون نغ آهي		ذهبت الى أهلك (ك) أم لا
<i>ūwwī ál ghardhīm</i>	أوي الغرضيم		خذي ما تشتهيه
<i>ūwwī ál ghardhīk</i>	أوي الغرضيك		خذ ما تشتهيه
<i>ūdhmīk yzwagh tetnūssūdh sattan</i>	أوذميك يزوغ تتنوسوذ صطان		وجهك شاحب إنك تتألم من المرض
<i>Tèkhelfègh itzalla</i>	تخلفغ إيتزالا		أتوضاً للصلاة
<i>Mèmmī yèḥlè yekker yddūbbū</i>	ممي يحلى يكر يدوبو	Mon fils est guéri	إبني شفي
<i>Imeshkènen áttoranen gūmezègh</i>	إمشكانن أطوررن قو مزدغ	Les enfants jouent dans	الإطفال يلعبون في الشارع
<i>aḳken ṭaghat get zèmmūrt yè^cdel sètllèlī</i>	أقن طاغغت قت زمورت يعدل ستللي	Rattache bien la chèvre à l'olivier par une corde	أربط العنزة إلى شجرة الزيتون بالحبل جيدا
<i>Ikḥsènīw yettedjīdjen ákhlē^cgh</i>	إخسانيو ترجيجن أخلفغ	Je suis surpris et je sursaute	تفاجأت
<i>aḳda^c éysūm tètneḡu ál ḳaddid</i>	أقدهع أيسوم تتنق القديد	Coupe la viande	إقطع اللحم سوف نجعل منه قديدا
<i>tīlī tèssefrèdh</i>	تيلي تسفرذ		النعجة ترعى
<i>Tisèdhnen ṭarfen</i>	تيسذنان طارفن		النساء تقمن بتحميمص الحبوب
<i>árkeh maḳḳarī tèkwettègh</i>	أركح مقاري تكوتغ	Reste calme ou je vais te taper	أبقى هادنا أو سوف أضربك
<i>Daghūrī dèṣṣaḥ</i>	دغوري دصح	Argile pure (c'est un mot secret signifie « djerbien pur », son but c'est que les djerbien restarent seuls)	طين صافي (يتداولها الجربيين ككلمة سر بينهم للبقاء وحدهم و تعني جربي صافي)
<i>Rīdh maḳḳarī</i>	ريد مقاري		إهدأ خيرا لك

Références bibliographiques

BESCHAOUCH A., De l'"Africa" latino-chrétienne à l'"Ifriqiya" arabo-musulmane: questions de toponymie In: Comptes rendus de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres, 3, 1986, p. 530-549.

BOUKOUS A., « Le berbère en Tunisie », *Études et Documents Berbères*, 4, 1988 : pp. 77-84

CHAKER S., « Djerba (linguistique) » in : *Encyclopédie berbère XVI* : Djalut - Dougga, Aix-en-Provence, Edisud.

COLLINS, R., 1981 : "Un microcosme berbère. Système verbal et satellites dans trois parlers tunisiens ". *Institut des Belles Lettres Arabes*, n°s 148, 149. Tunis, pp. 287-303, pp. 113-129.

PENCHOEN, T.G., 1968 : " La langue berbère en Tunisie et la scolarisation des enfants berbérophones ". *Revue Tunisienne des Sciences Sociales*, pp. 173-186.

PROVOTELLE, Dr., 1911 : *Étude sur la tamazir't ou zenatia de Qalât es-Sened*. Paris, Leroux.

TROUSSET J. P., « Djerba » in : *Encyclopédie berbère XVI* : Djalut - Dougga, Aix-en-Provence, Edisud.